

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ

ԵՐԱՐԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՄԵՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԵՐԱՐԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱՏԱՒԱՒ, ԵՍԿԻ ՊԱՆԵՐ ՕՍՄԱՆԻ

Կոմիտեի անդամ Կոմիտեի անդամ Կոմիտեի անդամ

Bureaux du Journal "HAÏRÉNIK", GALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTTOMANE

ՀԱՅՐԵՆԻԲ

ՕՐԱԳԻՐ

ԵՐԱՐԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՄԵՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ՈՒՎԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ			
Պայտ	Համար	300	75
Պայտ	Համար	150	40
Պայտ	Համար	100	30
Պայտ	Համար	50	15
Պայտ	Համար	25	7
Պայտ	Համար	12	3
Պայտ	Համար	6	1
Պայտ	Համար	3	0
Պայտ	Համար	1	0
Պայտ	Համար	0	0

طبعة د. اسكي باق عثمانيد
حيره نيك فرمسي اداره خاتمه

10 ՓԱՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱՅ

ԶԱՐԳԱՑԱԾ ԿԵԴՐՈՆ

Մեր վերջին թիվին մէջ Ձեր տրեքան էֆէնտի կը վերադառնայ լեզուարանական հարցերու որոնցմով չեմ ուզեր զբաղել այսօր և նկատու զուգործական պիտի առնեմ չափական ուրիշ խնդիր մը որ կը ծագի այս վիճաբանութիւններէն:

Պոլսի հայերը կը ներկայացնեն Թուրքիոյ Հայոց միտաւոր զարգացման կեդրոնը, և հետեւաբար պէտք է որ Պոլսի աշխարհաբար լեզուն ալ ուղղութիւն տայ Թուրքիոյ բոլոր Հայոց աշխարհաբարին:

Միտքեան էֆէնտի պատասխանը հաստատական է, վասն զի ինքն ալ ունի այն նախադաշարուն որուն հպատակած են կէս դարէ ի վեր գրեթէ այն ամէն Պոլսեցիները որք քիչ կամ չափ ուսում ունին:

Հակառակ համոզում ունեցող փոքրամիւս խմբին կը պատկանի, և մեր տեսութիւնները համառօտ մը պարզեմ:

Ժողովրդի մը համար «զարգացած» ըսելով ինչ որ կը հասկնան, մենք Պոլսեցիներն այնպէս չենք: Զարգացած ժողովուրդ մը իր մէջ կ'ունենայ գիտուններու, գեղարուեստագէտներու, իմաստասէրներու, զբաղեցնող գաղափար մը, և ընդունակ պէտք է ըլլայ անոնց դործերը հասկնալու, սիրելու և յարգելու: Մենք Պոլսեցի հայերս զուրկ ենք այս ամէն առաւելութիւններէն:

Չունենք գիտութիւն և եթէ քանի մը Պոլսեցի Հայեր ապրելու համար բոլորից եղած են կամ երկրաչափ, այդ չնշանակելով թէ ունինք գիտուններ որք կը ներդրածն թէ մեր մտքին և թէ մեր լեզուին վրայ:

Չունենք գեղարուեստ և Պոլսի մեր պատկերահաններու, մեր արձանագործներու, մեր երաժիշտներու տաղանդի ծնունդները: Եթէ ունինք բնածին յատկութիւններով օժտուած մէկ երկու արուեստագէտներ, զանոնք դնահատելու կարող չենք եղած: Եթէ զարգացած ըլլայինք, անշուշտ Չուստանիդ այս պէս լքուած չէինք ձգել, և Աղամեան ալ իր տաղանդը կատարեալ գործերու և յարգ գործերու, ըսենք ապրելու համար մենէ հեռանալու չէր ստիպուեր:

Չունենք գրականութիւն: Թարգմանութիւնները տոհմային գրականութիւն չեն և Հատ ու կտոր ինքնուրոյն գրուածներ կրնան համարուիլ անհատներու տաղանդի, ըզրգացման, միջնակ իսկ հանճարի նշանակ, ուրիշ ոչինչ: Պոլսեցի հայ գրականութիւն մը կազմուելու չափ հզօր չեն:

մտքերնուս անցնել թէ այդ գաղութականութիւնները կրնան մեր միտաւոր կեդրոններն համարուիլ ու մեր մտքին, լեզուին բացարձակ ուղղութիւն տալ:

Երբ տկար է միտաւոր զարգացումը, բնական է որ տկար ըլլայ նաեւ լեզուն ալ:

Միտքեան էֆէնտի կը հարցնէ. «Բայց ամէն երկրի մէջ տոհմային եւ հանրական գրականութիւնը միշտ այդ երկրին ամենէն «զարգացեալ» կեդրոնն լեզուով «եղած չէ»: Սակայն մենք ալ կը հարցնենք. եթէ այդ կեդրոն համարուածը ինք լեզու չունենայ, ի՞նչպէս կրնայ լեզուական ուղղութիւն տալ ուրիշներուն: Պոլսի Հայերը դեռ քառօրե դար մը առաջ գրեթէ ամենքն ալ կը խօսէին օտար լեզուով, եւ մինչեւ հիմա ալ մեծ մասամբ չեն խօսիր հայերէն:

Իսկ գաղափարը, բայց մէկ երկու քէ, ամէնքն ալ դարձել ի վեր հայերէն կը խօսին, ուրեմն լեզուն որ գաղափարուն մէջ ծնած է, կը պահպանուի գաղափարուն մէջ եւ հոն կ'աճի, կ'ուճանայ: Պոլսի Հայերը չեն կրնար իրենց չունեցած ծովն աղբը գաղափարուն վրայ:

Իրաւ է որ հիմա Պոլսեցիները հայերէն կը գրեն, բայց այդ հայերէնը խառնուրդ մըն է քիչ մը գրեթէ անուրած, քիչ մը զարգացած իրենց չունեցած, քիչ մը գաղափարներէն եկողներու բերնէն լքուած բառերու և բացատրութիւններու, հաստատ հիմ մը չունի եւ չունի պիտի փոխուի:

Մեր զօրաւոր գրականութիւնը, գեղեցիկ ու կորովի լեզուով, գաղափարներուն մէջ պիտի ծնի ու զարգանայ:

Այսօր Պոլսի գրողներն այն յաւակնութիւնն ունին թէ իրենք բարձր իմացականութեան տէր են, հետեւաբար պէտք է որ իրենց բարոյական ուժովը պարտաւորիչ կերպով ընդունել տան գաղափարներն իրենց լեզուն: Բայց մենք ալ իրաւունք ունինք հարցնելու թէ ինչ հիմնական, երկարատեւ, բազմալիտալ կրթութեան արտագրութիւն են Պոլսի գրողները, որպէս զի գաղափարներն անոնց հասնելու համար կարօտ ըլլան շատ տարիներու, մինչեւ իսկ կարող չըլլան անոնց հասնել, և միշտ անոնց ետեւէն երթալու հարկին մէջ գտնուին:

Ի՞նչպէս առաջ եկած են բոլոր մեր գրողները: Պարզ դպրոցներու, գրեթէ նախակրթարաններու մէջ, քիչ մը բան սորված են, յետոյ ըսկրած են իրենք իրենց աշխատելու գրել. շատ բան չհասկցող անգլարգացած ժողովրդի մը համար կը բաւեն Բայց ո՞ր է հիմնական կրթութեամբ, ուսումով ու գիտութեամբ գրող մը և Հետեւաբար ի՞նչ է Պոլսի Հայերուն այն մեծ առաւելութիւնը որուն պիտի չկրնան հասնիլ գաղափարները:

Պոլսի Հայերը միայն մէկ առաւելութիւն ունին. կը վայելեն մայր

լաքաղաքի դերութիւնը: Բայց այդ դերութիւններէն այնքան քիչ օգտուած են, որ գաղափարները քանի մը տարուան մէջ կրնան հասնիլ Պոլսեցիներուն ու զանոնք գերադասել: Օրինակի համար, կա՞յ արդեւ մը որ Սանասարեան վարժարանի աշակերտները մէկ երկու տարիէն Պոլսի դպրոցներէն ելլող աղջկա կամ անոնցմէ աւելի լաւ չգրեն:

Կը հաւատամ թէ գաղափարներն ալ միտաւորացէ միջի պիտի տան լաւ գրողներ, և այն տան տեսնենք ինչպէս Միտքեան էֆէնտիները պիտի պարտաւորին դաշնոնը չըսել իրենց լեզուով «հետ ընտանիքին Պոլսի գնաց» այլ ըսել Պոլսեցիներուն պէս «ընտանիքին հետ Պոլսի գնաց»:

Եւ արդէն գաղափարները առանց Պոլսի աշակերտեան, առանց եւրոպական լեզուի մը օգնութեան, չտուի՞ն մեզ, տարիներով առաջ, չտուի՞ն մեզ բանաստեղծական, ուղեւորական, հնագիտական, վիպական այնպիսի դիւթիչ ու հմտակց հատորներ որոնց քով կը լինէին համախառն մեր հիմնական մասերը միտաւորաբար կը հաւատանք թէ Հայոց այժմու գրականութեան փառքը կը կազմեն եւ պէտք է գրական ու լեզուական ուղղութիւն տան բոլոր Հայոց մտքին:

Սակայն այդ գաղափարի մաս տեսագիտելու երբեմն սխալեցան լեզուական ուղղութեան մէջ, եւ ահա գաղափարներն նոր գրելու զղոյթներուն համար է որ գգուութիւն աղբարարելու հարկը կը տեսնուի:

Գաղափարներն նոր գրել փորձողները թող բոլորովին անկախ ըլլան, թող մտքերին զենն թէ իրենք ալ գրական անհատականութիւն ունին եւ փոխանակ նմանող մը ըլլալու թող ջանան որ իրենց նորութեամբ ուրիշներն ալ իրենց ետեւէն ձգեն:

Թող աղէկ ուսումնասիրեն Ժողովուրդը. ինչ որ պիտի գրեն, անոր կենսական թող գրեն, բոլորովին ազատ մտայով Պոլսի լեզուի կապերէն, անով միայն պիտի կրնան խկատել ըլլալ ու յարգ անոնց, վասն զի անով միայն պիտի կրնան օգտակար ըլլալ:

Ա. Ա.

ՄՐՏԻ ՅԱՆԴԱՆԱԿԸ

Շաբաթ օր մը, 1867 ին, Օրթագեղի Աղբարախան ընկերութեան տիկինները իրենց սովորական նիստը կ'ընէին Հեփիսիմանց վարժարանին մէջ. Դուրսը սպասող խեղճներ հետզհետէ կուգային յայտնել ունեցած պէտքերնին, իր կարգին կին մը ալ ներս մտաւ, ինք տալ տարու աղջկան մը ձեռքէն բռնած: Ամենքը կը ծանցային դանդաղ, լաթ լուացող Պարտիզակի Հոփսիմէնէն էր, ըսնի մը ամէն ի վեր որդեւորի միտքով, եկած էր խնդրելու որ աղջիկը ձրի ընդունուի Հեփիսիմանց վարժարանը:

Ինչո՞ւ չեն գրկել մէկալ դպրոցը, հարցնեցին:

«Մէկալ դպրոց», ըսնիլ ամերային հաստատածը, ուր կ'երթային աղքատ աղջիկները, շատ հեռու էր. Լուսացաւար կ'ընէր կը նստէր ասդիկ կողմը, Աղանաւորին լեռը, խրճիթի մը մէջ. չէր կրնար աճել օր պղտիկ աղջիկը մինչեւ կուգիր մէկ լեռնէն միւսը, Եւ ասիկ զատ, հասկցուց թէ կ'ուզէր որ աղջիկը «բիպար» զուգակներու հետ նստի ելլէ, որպէս զի անոնցմէ բան սորվի, «բիպար» ըլլալ:

Այս յայտարարութեան վրայ տիկինները քիչ մը խնդացին. Իրենցմէ մէկը արդէն առաջուց շահուած էր լուսացաւարէն, ուստի շարժեց իր զոռապանութիւնը եւ Հայկանոյ ընդունուեցաւ:

Հոփսիմէն շնորհակալութիւն յայտնելէ եւ աղջիկները ընել յետոյ կը վարանէր դուրս ելլելու. կ'երեւար թէ ուրիշ առաջարկ մըն ալ ունէր, բայց կը քաշուէր, վերջապէս համարձակեցաւ բերանը բանալ:

Բանի մը տարի առաջ աղջիկը ծանրապէս հիւանդացած էր, եւ ինքնին ուսում ըրած էր որ եթէ աղջկնայ, ամէն հինգշաբթի Դաւթիա Ս. Փրկչին տանի: Անկէ ի վեր ուսման կը կատարէր, բնական էր որ անձրեւ ու ձիւն ըլլաւ. ասիկ մըն ալ տային, նորէն լաթի չէր երթար, բոլոր գեղը գիտէր աս: Առաջ գրկուր, եւ հիմա որ ալ մեծցած էր, ձեռքէն բռնած կը տանէր աղջիկը. Իրենին հարցը կը լսէր որ մօտ կը վազէր. Իր խեղճը կը որ հարմարեց հրաման տան մինակ հինգշաբթի օրերը մինչեւ կէս օր տանի բերէ աղջիկը. դասերուն կը հասցնէ, ինքզինքն ալ կը քաշուէր թէ պիտի հանդիպի մեծ դժուարութիւններու, զարգոյցի կարգ կանոնները պիտի խանգարէին: Բայց տիկինները ընդհանրապէս ունեցան ընկերակցութեան օրը միշտ բարեկամութեամբ որով կը կարծէր թէ իր աղջկանը քանի մը ժամուան բացահայտութիւնը կրնար փոխել զարգոյցի բարեկարգութեանը:

—Աֆէն, — ֆէն, — ապրիս, — աստիկ աղջկ մեծցող աղջիկ, ըսին, ու հրամայեց իրեն:

Օրթագեղի Բարեւէր ընկերութեան Թատրոնին մէջ 1875 ին ամառը երբ կը կատարուէր այդ տարուան չընտանաւորներու մրցանակաբաշխութիւնը, Հայկանոյ յոյժ առաջին հանդիսացաւ:

Երբ գնաց ընդունիլ նախագահ Սրբազանին ձեռքէն իր փառաւոր մրցանակն ու հանդիսականներու որոտընդոտ ծափերը աղջկանցին զինքը, Հայկանոյ պահ մը մոռցաւ իր ութ տարուան դառնութիւնները եւ յաղթական ակնարկով մը նայեցաւ ընկերակցութեան օրը միշտ բարեկամութեամբ որով կը կարծէր թէ իր աղջկանը քանի մը ժամուան բացահայտութիւնը կրնար փոխել զարգոյցի բարեկարգութեանը:

Բանի մը տարի անոնց կերակուրին մասնակցել եղած էր ցորեկները. մայրերը այնպէս պատուաւորած էին. մեղք էր, աղքատի աղջիկ էր, ուստի չէր չունէր, օգնելու էր: Բայց երբ չորս տարիէ ի վեր, յորմէնէն ինքնուրու էր, տակի լաւ հասարակ էր բան չուէր քան թէ օրեկէն ողորմութիւն ընդունիլ:

Մայրը երբեմն ուրախութեամբ կը բերէ ծրարներ. զգեստներ էին այս ինչ հանդիս տուէն տուէն: Հայկանոյ ընկերակցութեան հիւնընէն էին յաջորդ օրը կը հարկէր զանոնք — իրենները շատ հինգշաբթի ըլլալով — ու գարաց կ'երթար: Ո՛չ որ երես կուգար, բայց իր վրայ նստուած զաղաթաղի նայուածքներէն կը հառնար որ ոչ մէկուն համար զաղաթի մը չէր թէ այդ զաղաթները աղջիկ օր ուրիշ մըն էր հազաւ գարացին մէջ:

Չէր մոռցած այս ամէնը եւ դեռ օրեկ ըստընարութիւնները որք խոցուած էին իր մանկական սիրտը: Եւ հիմա այդ րոպէին պահ մը ինքն ալ խորտու ակնարկ մը կուտար ամենուն:

«Աղբարախան ալ հանդիսատես էր իր փառքին. «Սանկ» ընտանիք մը օրեւակին մէջ իրեն ալ տեղ մը տուած էր, ու կը դիտէին աղջկանը փառքը: Աղբարէն օւրախութեան արցունքներ կը վազէին. շատ բան քաշած էր խեղճը աղջկանը ձեռքէն մինչեւ ասի օր. այժմ այդ ամէն ներկայութիւնները պիտի մոռնար: Բոլոր մեծերուն, «բիպար»ներուն աղջկաները եւ կը մնային իր Հայկանոյն: Մայրական փառապանութիւնը չէր հրնար ասիկ աւելի զօնացում գտնել:

Բայց զո՞ն էր մայրական սիրտը: Ո՛չ: Խորին ցաւ մը ունէր այդ լուսացաւոր. աղջիկը թերահաւատ էր. — չէր համարձակել դեռ անհաւատ ըսելու. Երկու տարի էր որ ալ հինգշաբթի օրերը Դաւթիա Ս. Փրկչին չէր գար հետը. ինք մինակ կ'երթար, Հայկանոյ զաղաթը պատրուակ կը բռնէր. Հոփսիմէն հրաման տուած էր հանդիսներէն, «նորէն կ'երթաւ կ'անաւ» կ'ըսէր, բայց աղջիկը սաստկապէս զայրացած սպանալով ըրած էր թէ դպրոցը կը ձգէ, կ'ելլէ:

Այդ էր բաւեր. ո՛չ կիրակի, ո՛չ տօն օրերը ժամ չէր երթար: Մայրը ինչորապէս տարին առջեւ շատ իրիկուն կ'երթար կուտար որ աղջկանը շնորհ տայ:

Հոփսիմէն մեր տունն ալ կուտար. եւ ալ զարգէն նոր եկած էր. քանի մը անգամ հանդիպեցայ. աղջկանը վրայ խօսեցաւ, ու օր մը ալ միջանց քննեց որ մէջ մը դասերը նայիմ. 1871 ին էր. քանի մը հարցումներ ըրի, խօսեցայ, շատ մտայի գտայ աղջիկը: Անուհետեւ ալ շատ անգամ մայր ու աղջիկ կուգային, մասնաւոր կիրակի օրերը. կը խօսէին, հարցումներ կ'ընէին:

Ժամանակը կ'անցնէր, Հայկանոյ կը մեծնար. գեղեցիկ չէր, բայց կրնար մինչեւ աստիճան մը սիրուն ըսուիլ, խառը վառվառն, պարտիզակի աղբար աղջիկը ունէր: Ընկերակցութիւնը ախորժակ չէր զոռնար ինչի: Այդ միջոցին եւ ալ պսած էր ինչի գրաստուն մը չտիկ: Շրջանը աւարաւելու վերջին երկու տարիներն ինչ կարգաւոր դրբեր ուղեց. Ֆեօյ-էն, Միւսէ, Լամարթին տուի իրեն:

Մրցանակաբաշխութեան քանի մը օր վերջ դարձաւ մեղի եկած էր. գրեւորաւ մէջ տեսաւ. Ուրեմն Յիսուս կ'ըսէր. հետեւեցրեցութեամբ ուղեց եւ առաւ: Ամբոս մը վերջը ետ բերաւ. եւ ծիծաղելով ըսաւ:

—Շատ բարեկամական է: Արդէն զարմացել էի Ուրեմն ուղեւորն, իսկ այդ արձանարական ձեռք ինչի աղջկան իր պատճառներ: Մինչեւ ասի աստիճան գրական նիւթերու վրայ խօսած էի, հարկ տեսայ խօսակցութեան առարկան փոխելու. եւ զարմացաւ. քանի մը հարցումներ ըրի. Հայկանոյ շատ յառաջացած էր, իր մօրը, իր իմաստակաւորներուն, վերջապէս հայ նախնայիններուն ունեցած հաւատքին մասնակցել չէր: Գարգիլ մը ըլլալով յարմարութիւնը չունէր, եւ ալ ալ այնքան բարեկամայտ էր որ ուրիշները յորդորելու համարձակութիւնն ունեցնար, բայց հետեւեցրեք ըլլալը ներքի էր:

Մէկ երկու տարի է վեր կը տեսնէի թէ աղջիկները մեծցնէր նուազ հաւատացող են. եւ հոն ուր մենք կը մնայինք գրեթէ անտարբեր, կային իրենց ու աղջիկներ որ իր ցոյց կը գնէին իրենց հաւատաւը: Առիթը ուրեմն չուղեցի ձեռքէ փախցնել եւ Հայկանոյն հետ սկսայ կրօնական վիճաբանութիւն մը: Չեմ կարծեր որ շատ մեղադրելի համարուիմ, եթէ աղջկան մը միտքը ու սիրտը լաւ ճանաչալու համար բոլորովին ջերմեանդ կրօնասէրի մը համոզումներն յայտնեցի:

Ի՞նչ այն օրը եւ թէ այնուհետեւ ալ վիճաբանեցայ. տեսաւ թէ բնական դիտութիւնը, որուն սկզբունքները միայն սորված էր, խախտած էր միտքը: Քրանսական գրեթէ ընթերցումը բոլորովին

տակն աւ վրայ ըրած էր զինքը . ման-կութեան ու պատանեկութեան վտերը շատ դառնացուցած էին ու կարծրացուցած իր սիրտը : Ինչ որ սորված էր կրօն-քէն , անբաւական եղած էր ամբարշտե-լու իր խախտուած միտքը . դասադրել մը մէջէն զանի մը հարց ու պատասխա-նինքնով ընդունաց սորված վարդապետու-թիւնները անգործ եղած էին մտքին քնն-նութիւնները դարձեցնելու . իսկ սրտին հետ բան մը չէին խօսած :

Այս իրողութիւնները թերեւս չիղա-տակէի այստեղ , համարելով զայնս իբր բացառութիւններ եթէ տասնը հինգ տար-ուան մէջ տեսած չլլայի Հայկանոյի նման շատ աղջկաներ ալ :

Այնուհետեւ ժամանակ անցաւ . լուա-ցարար կինը մեռաւ . աղջկիւր իր բնա-կութիւնը փոխադրեց ուրիշ տեղ . Օրթա-գիւր վարժարանին Ֆրանսացի վարժու-հին իրեն պաշտօն մը գտած էր օտար զարդերէն . Օր մըն ալ գիպուածով իմացաւ թէ Հայկանոյ կարգուեր էր եւ-րոպացիի մը հետ , որ յափշտակուեր էր անոր աչքերէն ու հաւանած էր ֆրանսե-րէնին եւ ունեցած ուսումին :

Հայկանոյի գոյութիւնն իսկ մոռցեր էի տաւր տարիէ ի վեր , երբ ամիս մը առաջ հինգշաբթի զինքն մը սեղանին վրայ մայրս ըսաւ .

—Այսօր Ղալաթիայի ժամը գացի , գիտես՞ ո՞վ տեսայ :

—Ո՞վ :

—Հայկանուշը :

—Ո՞ր Հայկանուշը :

—Ուր է , Օրթագիւր , միտքդ չի գար , չա՞նք : Հոռոտի մը կար , աղջկի մըն ալ ունէր , հետո շատ կը տեսնուէր , ետքն ալ Քրէնկի մը հետ կարգուեցաւ : Միտքս եկաւ . անմիջապէս յիշեցի տասնօթը տարի առաջուան Ուրնանի դէպքն եւ կրօնական խնդիրներու հա-մար ունեցած վիճաբանութիւններս : Զար-մացայ թէ ինչպէս այդ աղջկիւր նորէն սկսած է հինգշաբթի օր Փրկչին երթալ , որուն չէր հաւատար մօրը ողջութեանը : Միտքս եկաւ թէ ինչ պատմամ մը ա-տենօք ինծի մօրը հետ ունեցած անհա-մաճայութիւնը հինգշաբթի օրերը Ղա-լաթիա Փրկչին չերթալուն համար :

—Աղուորիկ ալ աղջկի մը ունի , ը-սաւ մայրս , հետք բերեր էր , եւ տարաւ Փրկչիը համբուրել տուաւ : Ուսեցանք , օր մը իրեն պիտի երթաւ . ինքն ալ հոս պիտի գայ . լեզու հարցուց :

Հոգեբանական ուսումնասիրութիւն մը կար ընելու . ձգեմք թէ հին բարե-կամի մըն ալ տարիներէ յետոյ հանդի-պելու միշտ հրճուալի բան մըն է :

Մայրս այցելութիւնը տուաւ եւ ին-ծի ալ իմացուց թէ ուրբաթ օր պիտի դայ մեզի : Ստիպուեցայ երէկ մինչեւ ուշ տեսն տունը մնալ :

Տիկին Հայկանոյ տասնեւեց տա-րուան մէջ շատ փոխուած էր . փառաւոր կին մըն էր եղած . երեսուն երկու տա-րուան էր եւ բոլոր թարմութիւնը պա-հած էր :

Զիրար չուտ ճանչցանք , խօսեցանք անցեալին վրայ , Օրթագիւր վրայ , հար-ցուց իր ընկերուհիները որոնցմէ բնաւ տեղեկութիւն չունի , Հին յիշատակները նորոգեցինք եւ քիչ մը ծաղկեցուցինք հիմարուան կեանքերին :

Նախկին ընտանութիւնին վերսկը-ուած էր , ուստի համարձակեցայ խըն-դալով մը հարցնել ֆրանսերէն .

—Այս հինգշաբթի եկեղեցի՞ք էք եղեր : Քիչ մը չիտեցաւ եւ խնդրով մը ըսաւ .

— Ի՞նչ ընեմ . սիրտս յաղթեց մըտ-քին :

Եւ ըրաւ այդ յաղթանակին պատմու-թիւնը զոր շատ համառօտ հոս կ'ամփո-ւիմ :

— Երկու ամիս առաջ , ըսաւ , իրի-կուն մը մտեցին մէջ , աղջկանս , Ատէլին : Դեռ մտայ , եւ կերպանեցու ըսածին մէջ սկսայ բան նայլ . քիչ մը երկարե-ցայ . երբ գործս լմնցուցի ու ըսիս նա-յեցայ , Ատէլը չկար . ետքն նայեցայ , չկար . դող ելայ , բայց ըսի թէ անշուշտ հոս է . մէկ ծայրէն միւս ծայրը փնտե-ցի , չկար . որի՞ հարցուցի , չէին տեսած : Այլ լմնացայ : Աշխարհիս վրայ ո՞րչափ փո-ռած եմ , մտքս առջեւ եկան : Ա՜հ , մայր ըլլալու էք որ գիտեմք : Ո՞ր դռնէն դուրս ելէի , ի՞նչ ընէի : Սրտէս ձայն մը եկաւ : Ա՜հ , Սուրբ Փրկչի , ըսի , աղջկիս գտնեմ , ոտքդ գամ , մեծու-թեամբ մտ մը վառեմ : ամէն հինգ-շաբթի ալ ոտքդ բերեմ : Աս ըսի , ու մէկ դռնէն դուրս ելայ , եւ սկսայ դէպի վար Ղալաթիոյ կողմն երթալ . չուարած չորս կողմն կը նայէի , Ատէլ չկար . ետ պիտի դառնայի : Թերահաւա-տութիւնս նորէն բռնեց , բայց ձայն մը սրտէս զիս առաջ կը մղէր . Պաշտ Այ-նաի առջեւ հաղիւ կրցի ուրախութեան ճիչ մը բռնել . Ատէլ պապիկներուն առ-ջեւ կայնած կը դիտէր . Յափշտակեցի աղջկիւր որ խնդալով կ'ըսէր . «Մամա , ես ալ մեծ եմ , ինչո՞րքեմ եկայ , ինքե-րեմն տուն կը դառնամ » :

Այդ րոպէին մեծ բան մը փոխեցաւ իմ մէջս . կարծես թէ մարմնիս մօրթը վերքերով ծածկուած էր ու մէկն ի մէկ ամբողջապէս վրայէս ինկաւ : Այն դի-ւերը բոլորովին մօրս վրայ մտածեցի , ըմբռնեցի թէ ինչ մեծ միտքարանք կը զգար խեղճ ձեռքէս բռնած զիս Փրկչին տանելով : Ինչո՞ւ համար ցաւցուցի խեղ-ճին սիրտը , չհամարալով իսկ պէտք չէ՞ր որ ամէն հինգշաբթի հետը եկեղեցի եր-թայի այդ միտքարանքն իրեն տալու համար : Հիմա խիղճս զիս չարաչար կը տանջէր :

Այն գիշերն ամբողջ հին կեանքս ե-րաւեցի : Մեր զարոյցը , ծառը որ ամառ-ներն աշնան անուշ չուր մը կը տարա-ծէր սրահին մէջ եւ իրիկուան դէմ զան-դակի ձայնը , թողնուեցան ձուռնողով , այդ ամենն անուշ մեղեդիի մը պէս կը հնչէին սրտիս մէջ . կը զգայի թէ հոս կար դատարկութիւն մը զոր մինչեւ այ-սօր բան մը չէ կրցած լեցնել , ու կը մտածէի թէ ինչ ինքնութիւնութիւն պիտի ունենան զաւակներս աշխարհիս վրայ ե-թէ զիրենք զրկեմ կրօնէ . —Եթէ մայ-րերնին կրօնք չունենայ , ինչ կ'ըլլայ զաւակները : Մայրս խեղճ տղէտ կին մըն էր , եւ սակայն սրտիս մէջ այնպիսի տպաւորութիւն մը թողած է իր կրօնա-սիրութիւնը , որ երեսուն տարի յետոյ մէկն ի մէկ էր հաւանքի մտքիս մտա-ծութիւնները , սկզբունքներս :

Եւ յետոյ , չիտակն ըսելով , հրաշքի ալ հաւատայի : Ձէի՞ կնիս փոխանակ վարի դռնէն ելլելու Թէլէ-պաշին դռնէն դուրս ելլել : Ձէի՞ կնիս փոխանակ Ղա-լաթիոյ կողմը վազելու հակառակ կողմը երթալ . ո՞վ էր որ զիս մեղք դէպի այդ դուռը , դէպի այդ կողմը :

Միտս շատ յաղեցեցաւ . հինգշաբթի օր երբ Ատէլիս հետ մտայ եկեղեցին ուր ճիշդ տասն եւ ինը տարի է չէի մտած : Բիչ մը փոխուած էր դուռը , բայց Փրկ-չին պատկերն անփոփոխ էր , հին հին սի-րելի մը կը գտնէի , ես ալ զայն համբու-

րեցի : Ու շարականներն , աղօթքները զորս չէի լսած այնքան տարիներէ ի վեր , ան-բացատրելի բանաստեղծութեամբ կը սարսափեցնէին զիս : Աչքէս արցունքներ եկան : Աղջկիս , խեղճ չէր դիտել ի՞նչ է : Բայց հիմա ալ սորվեցաւ , միւսներն ալ վարժեցան . կը տեսնեմ ի՞նչ լաւ քրիս-տոնականներ պիտի ընեմ :

—Ամառնինի՞դ , հարցուցի :

—Ա՜հ , շատ լաւ մարդ է , կարծեմ ան ալ քիչ մը խեղճ կ'ընէր որ թերահաւատ եմ . հիմա կը տեսնեմ որ գոհ է , եւ կ'ա-խորժի որ զաւակները Հայոց եկեղեցին մէջ կ'ընեն :

Կը տեսնեմ , բարեկամս , ըսաւ ոտքի ելլելով որ երթայ . մենք կիններս միշտ նոյնն ենք , սրտերնիս փափուկ ու դե-րագգած է . ուսումը կեղծ մաշկի պէս եր-բեմն կը պատէ զայն ու կը ջանայ խղզել , բայց մեծ բռնիկ մը կայ որ կը պատէ այդ մաշկն ու սրտերնիս կը փրկէ , այդ բռնիկը զգրագրութիւնն է :

ՀՐԱԶԳԻՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԻՐ Ս. ՀԱՅԵՐԵՐ

Քրիստոնէութեան ծաղման հետեւող չորս հինգ դարերուն մէջ , ազնւորներու եւ հերձուածներու շատութեան զէմ կրու-ուելու համար , եկեղեցիին մէջ երեցան վարդապետներ եւ նշանաւոր աստուածա-ններ , որք իրենց զրական աշխատութեամբ կամ պերճախօս քարոզչութեամբ յաջողեցան անաղարտ պահել վարդապետութեան յըս-տակութիւնը :

Մնաց որ կրօնական եւ իմաստասի-րական քառասուն մէջ , նորածիլ քրիստոնէ-ութիւնը աւելի կրնար վնասուիլ այլակրօն մատենագիրներու խիտ յարձակումներէն , զան թէ տորոջ հայածներէն :

Եպիսկոսեան , Ստոյիկեան ու Շնական զարդաներու աշակերտներ , ամենքն ալ զինուեցան քրիստոնէութեան դէմ , զբերել հրատարակեցին , հրապարակաբար քրիստո-նէութիւնը ըրին , ցուցնելու համար թէ քրիս-տոնէութիւնը անիմաստ ու բանականու-թեան դէմ կրօնք մըն է :

Քրիստոնէաներ , հակառակ իրենց սուրբ կեանքին , երթարկուեցան հրէշա-յին զրպարտութեան , Կ'ամբաստանուէ-ին իրենց անաստուածներ , որովհետեւ կ'արհամարհէին զիցաբանութիւնը . հե-թանոսը կ'ըսէին թէ անոնք քրիստոնէ-ականութիւնը զինքներն ունին , զիտարկու-համար իրենց հաւանքներն ու զա-ղանային կոյուղներն :

Հրեաներն ալ անբաժին չէին մնար այս չարախօսութեան մէջ . կ'ըսէին թէ քրիստոնէայը կը պաշտեն արեւը , Սեբաստիոն , ինչպէ , կը պաշտեն քաղաք մը իբր փրկիչ աշխարհի եւ իշու գուրի մը :

Կրեկոնիստ ջնականը Հռոմի մէջ 150ին զիրք մը կը հրատարակէ , ծանրապէս զրպարտելով քրիստոնէաները , որուն կը պատասխանէ Յուստինոս վկայ—կեղ-սոս կը հրատարակէ Բա՛ն շի՛նքի անուն զիրք մը , զոր կը հերքէ Որոգինէս — Եպիսկոսեան Լուկիանոս Խա՛նք Լուկա՛նոս կը կոչէ զՅիսուս իր գրուածներուն մէջ— Փիլոնոստ , նոր Պաշտօնական զարդ-ցէն , Ապոկրիփոս Տիմոթեոսի հրաշալի կեանքը նկարագրելով , Յիսուսի դէմ փառանկալից արդիւնքն ու հանել կ'ու-ղէ : Ու Պրոփիլոս Ասորի 233ին զիրք մը հրատարակելով կը քննադատէ Յիսուսի կրօնքը :

Ասոնց վրայ աւելցուցէ՛ք նաեւ երեւ-ցած զանազան աղանդները , քրիստոնէ-

ութեան ներքին թշնամիները , որք աւելի կրնային վնասել կրօնական ուղիղ մտա-ծութեան , —Կերթեթեանք , Երեմիայ , Մենանդր սիմոնական , Կարպոկրատ , Բա-սիլիդէս , Մարկիոն , Մանիք , Սարգէլ , Պողոս Սամատացի , Մանիքէս Պարսիկ , Արիոս , Նեստոր եւ այլն , — այն ատեն ճշմարիտ դաղափար մը կ'ունենար այն անաղին ջանքին վրայ , զոր թափեցին ե-կեղեցիի հարկերն անիմայ , միակ սեւեռ-եալ զաղափար ունենալով պահել ուղիղ վարդապետութիւնը :

Մեր եկեղեցին այդ վարդապետներուն յիշատակին նուիրած է երեկի չարթը . երբ կը յարգենք մեր թարգմանիչ վար-դապետները , որք քրիստոնէութեան մա-տենադիր զործիչները եղան մեր մէջ , պէտք էր չի մոռնալ նաեւ այն Ս. Հայ-րերը , որոնց զործունէութիւնը տարած-ուեցաւ առ հասարակ օտար երկրներու , քրիստոնէութեան ընդհանուր տիրապե-տութեան մէջ :

Երկոստասն վարդապետները համա-օտարակի կը ծանօթացնէր մեր ընթեր-ցողներուն : Որչափ ալ երբեմն աւանդու-թեան մեծութիւն մէջէն կ'երեւան անոնք , նորէն չի կորսուի իրենց մեծութիւնը :

Ութիւնս . այս անունը կը գտնենք Դիոնիսիոս Արեապագացիի վերագրուած գրութեան մը մէջ , ուր իբրեւ անոր ա-շակերտը կը ներկայանայ :

Դիոնիսիոս . այս անունով հայրա-պետներ կան զանի մը հետ . Դիոնիսիոս Աղեքսանդրացի , Որոգինէսի աշակերտ , որ 233ին Աղեքսանդրիոյ Երախայական զըպ-րոցին անօրէն կարգաւեցաւ ու զրեց ծառ-եան քաղաքին եպիսկոպոսը եղաւ : Արա-բիա ու Պաղեստին ճամբորդեց . 331 ի Կ. Պոլսի ժողովին ներկայ էր : Դրած է ընդդէմ Եւսեմիոսի , Մենիսկիւրեան Երզոց երգոյն , ինչ երանութիւնք եւ այլն :

Դիոնիսիոս Աստուածաբան (330-380) Նաղիանդի եպիսկոպոսն որդին էր , որ հաւատքի պաշտպանութեան մէջ շնչանա-ւոր դեր կատարեց : Աթէքս ուսաւ Ս. Բարսեղի հետ . ետքը Կ. Պոլսի Պատ-րիարք եղաւ . Նաղիանդացի դրած է 55 ճառեր այլ եւ այլ նիւթերու վրայ , ո-րոնց երկուքը ընդդէմ Յուստինոսի :

Եղիփիլ կապադոք , եկեղեցական մատենագրութեան մէջ հաւասարապէս մեծ արդիւնքներ թողած է :

ՈՍԿԵՐԲԱՆ (344-407) այս անու-նիս արժանացաւ նա իր պերճախօս բնա-բանագրութեան համար : Անորոք ծնաւ եւ ուսաւ Լիբանոսի Հնտոնի : Արկադիոս օր օրով Կ. Պոլսի Պատրիարքութեան հրաւիրուեցաւ . սակայն վերջապէս աք-սորուեցաւ ի Փոքր Ասիա , կիւիկոն քա-ղաքը . իր անպառ խտութեան համար , Ոսկերբանի կեանքն ու զործունէութիւ-նը մեծ ապաւորութիւն թողած է մեր նախնիներուն վրայ . անոր բազմաթիւ գրութիւնները թարգմանուած են հայե-րէն , Մենիսկիւրեանն ու Անդրիական ճառերն :

Կիլիկիոյ Աղեքսանդրացի , Նեստորի սխալ վարդապետութիւնները հերքեց , նախագահելով 431ի Եփեսոսի ժողովին , ունի բազմաթիւ գրութիւններ եւ ճառեր :

Այս խմբին մէջէն * դուրս կը մնան ա-նուններ , որք հասարակապէս արդիւնաւոր եղած են եկեղեցիին , Տերտուլիանոս , Երեմիայիս , Որոգինէս եւ այլք , որոնց թիւ մը ծայրայեղ կարծիքները զրկած են զիրենք եկեղեցական փառաւո-րութենէ : Սակայն դիտական աշխարհը հաւասար յարգանքով կը յիշատակէ անե-քնն , որք միեւնոյն հաստատ համո-զումով ծառայեցին մարդկային ընկերու-թեան :

Չորդեց Մակարին . Կիւրեղ արդիւնաւոր պաշտօն վարած ու սղոյնուած է Յուստինոսի հրամանով , որ Երուսաղէմ եկած էր այն տան :

Եփիփիլ յՈՒՐԻՆՈՒ ԱՍՈՐԻ , Սիրիոյ Նեքսիա քաղաքը ծնած է . ունի բազ-մաթիւ գրութիւններ ատարկէն լեզուով , որք կորած են հիմալ , կը մնան մէկ ջանքերու հայ թարգմանութիւնը : Մեր շարականներուն ծագումը իրեն կը պար-տինք , Բարդաան ասորի Գնոստիկանն եւ Վաղենտինեան աղանդներուն մէջ խնայով , ժողովուրդը որսաւոյ համար , հրապարակեց երկեր յորինած էր : Եփիփիլ ալ անոր հակառակ աւելի զեղեցիկները շարարեց . հայերը օրինակեցին Եփիփ-մէն , որուն զարմեղը կորան , իսկ հա-մանադը կը մնան : Սա՛նք բարձր քաղ-թեանց առիթ տուած է : Ըստ մեզ պէտք է կարգալ Սա՛նք Ասորացի , որ է Կեղո-սուր (Սէւեէր) : Եփիփիլ Կեսարիա եր-թալով տեսնուեցաւ Ս. Բարսեղի հետ , ետքը Նեքսիա վերադառնալով սովին մեռաւ :

ԲԱՍԵՆՆԱՅ (329-379) . Կե-սարիայէն Աթէնք գնաց , ուսում սորվե-լու համար Պարոյր Հայկաղն Հոնտորէն , ուր իրեն բարեկամ ունեցաւ Դրիգոր Նա-զիանզացին եւ զասորիներ՝ Յուստինոսը , Եղիպտոս մեկնեցաւ ուսումնասիրելու համար Թիբուրիսի անապատական կեան-քը . Արեւելեան եկեղեցիի համար վան-քերու կարգադրիչը եղաւ : Բարսեղ կը թողու բազմաթիւ գրութիւններ :

ԳԻՐԳԻՐ Նիւսացի , Բարսեղի փոքր եղբայրն էր , 331 ի ծնած . ամուսնա-ցած էր նա , ետքը Կապադովկիայի Նիւ-սոս քաղաքին եպիսկոպոսը եղաւ : Արա-բիա ու Պաղեստին ճամբորդեց . 381 ի Կ. Պոլսի ժողովին ներկայ էր : Դրած է ընդդէմ Եւսեմիոսի , Մենիսկիւրեան Երզոց երգոյն , ինչ երանութիւնք եւ այլն :

ԳԻՐԳԻՐ Աստուածաբան (330-380) Նաղիանդի եպիսկոպոսն որդին էր , որ հաւատքի պաշտպանութեան մէջ շնչանա-ւոր դեր կատարեց : Աթէքս ուսաւ Ս. Բարսեղի հետ . ետքը Կ. Պոլսի Պատ-րիարք եղաւ . Նաղիանդացի դրած է 55 ճառեր այլ եւ այլ նիւթերու վրայ , ո-րոնց երկուքը ընդդէմ Յուստինոսի :

Եղիփիլ կապադոք , եկեղեցական մատենագրութեան մէջ հաւասարապէս մեծ արդիւնքներ թողած է :

ՈՍԿԵՐԲԱՆ (344-407) այս անու-նիս արժանացաւ նա իր պերճախօս բնա-բանագրութեան համար : Անորոք ծնաւ եւ ուսաւ Լիբանոսի Հնտոնի : Արկադիոս օր օրով Կ. Պոլսի Պատրիարքութեան հրաւիրուեցաւ . սակայն վերջապէս աք-սորուեցաւ ի Փոքր Ասիա , կիւիկոն քա-ղաքը . իր անպառ խտութեան համար , Ոսկերբանի կեանքն ու զործունէութիւ-նը մեծ ապաւորութիւն թողած է մեր նախնիներուն վրայ . անոր բազմաթիւ գրութիւնները թարգմանուած են հայե-րէն , Մենիսկիւրեանն ու Անդրիական ճառերն :

Կիլիկիոյ Աղեքսանդրացի , Նեստորի սխալ վարդապետութիւնները հերքեց , նախագահելով 431ի Եփեսոսի ժողովին , ունի բազմաթիւ գրութիւններ եւ ճառեր :

Այս խմբին մէջէն * դուրս կը մնան ա-նուններ , որք հասարակապէս արդիւնաւոր եղած են եկեղեցիին , Տերտուլիանոս , Երեմիայիս , Որոգինէս եւ այլք , որոնց թիւ մը ծայրայեղ կարծիքները զրկած են զիրենք եկեղեցական փառաւո-րութենէ : Սակայն դիտական աշխարհը հաւասար յարգանքով կը յիշատակէ անե-քնն , որք միեւնոյն հաստատ համո-զումով ծառայեցին մարդկային ընկերու-թեան :

ԿԻՆԵՇԻԿ ԱՐԵՂԱՅ

ԹԵՐԹՈՒՆ “ՀԱՅԵՐԵՐ”Ի (2)

ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱԴԻՐ Ս. ՀԱՅԵՐԵՐ

ՀԱՅՈՒՆԻՍԸ Ի ԲԱՐԻՏ

Դիւրութեամբ կը խօսէր ֆրանսերէն լեզուն . իրեն սորվեցուցած էին երեկոյ-թի մէջ դասակի վրայ արարութեամբ լայտելի Պեթնովէի ու Շուսանի պէս անեղ հանճարներու մէկ երկու դործերը , ինչ որ իրեն պարծանք էր համարէր . զի-տեք թեթեւութեամբ պարել ու պատշա-ճօրէն բարեւել եւ խնդալ . վերջապէս էր այն զոր կ'անուանէր զաստիարակեալ հայ աղջիկը :

Հայրը կը պաշտէր իր զաւակը . ամէն ճոխութիւն քիչ էր Նէլիիկի համար :

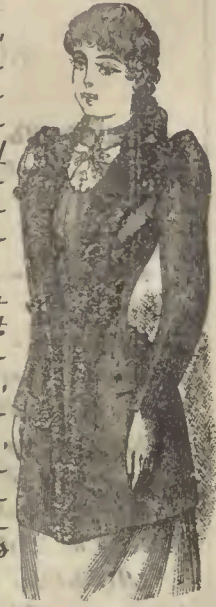
Գեորգ էֆէնդի Գարահիսարեան գա-ւառացի մըն էր , տղէտ բայց խիտ հա-րուստ , իր աղջկանը ամէն մէկ խօսքին վրայ անաշուղտ պատրաստ հիւսնալու :

Իսկ նա կը կարծէր բարձր եւ դա-ղափարական զգացումներ միայն ունե-նալ , եւ օրն ի օրն իր սենեակը քաշուած

ֆրանսերէն բանաստեղծութիւններ կար-դալով կ'անցընէր :

Մայրն ալ այդ լեզուէն ընաւ բան մը չի հասկնալուն կը ձ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԻՆՆԵՐ
Կանանց, փոքր աղջկանց, եւ մանչ տղայոց համար
ԲԱՆԼՄԱՆ ԵՒ ՊԼՈՒՄՊԵՐԿ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
ԿԱԼԱԹԱ ՊԵՏԻՒՄ ՄԻԼԼԻԹ ԽԱՆ

ՊԱՏՐԱՍՏ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԶԱՐԴԵՐ

ժեշտէ, Բիււշ, անկողնի ծածկոցներ, Կանանց յատուկ զիւ թաշկինակներ, սե-
ղանի սպասք, սիւնոց, անձնոց, փարազոյններ եւ բազմաթիւ փողպատեան-
ԶԱՓԻ ՎՐԱՑ ՊԱՏՐԱՍՏԻԹԻՒՆԻՔ ԿԱՆԱՆԵՐ ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԻՆՆԵՐ
Նորութեանց համաձայն ամէն տեսակ կերպով Աղջկանց համար չլիւզողներ
եւ մանկներու համար խաւարեալ ժամանակներ, մինչեւ 12 տարեկան մանչ տղոց
համար քոսթիւմներ, եւ բարձրակարգ եւ Աղջկանց եւ տղոց համար զիւարկներ եւ
անուշահոտութիւնք ։
Ասոցմէ զատ արդոյ հասարակութիւնը կրնայ ամէն պէտքերը լրացնել անհա-
ւատալի ածանցութեան մեր վառարկողին մէջ ։
ՎՃԱՐՄԱՆԻՔ ԿԱՆԱՆԻՔ ԵՒ ՎԵՐՋԵՆԿԱՆ ԳԻՆ
Մասնաճիւղ ի Զմիւռնիա Յրանք փողոց, վաճառատեղի 0 ԼՈՒՎՐԸ

L'ANCRE
Խ Ա Ր Ի Ս Ի

ԿԵՆԱՑ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԹՈՇԱԿԻ ԱՊԱՀՊՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հաստատեալ ի Վիեննա 1858ին

Ամէնէն ծանօթ, ամէնէն նշանաւոր եւ ամէնէն հին ընկերութիւնը համայն Արեւ-
ելքի եւ թուրքիոյ մէջ ։
Երաշխաւորույ պահանջող զբաղակալն է աւելի քան 100,000,000 ֆրանք, որ
կը բաղկանայ Վիեննայի եւ Պառլամենտի մէջ ընկերութեան ունեցած անշարժ կալ-
ուածներէ եւ կառավարութեան ու երկաթուղոյ առաջին կարգի եւ հաստատուն
բաժնետոմսերէ ։
Ընկերութեան հիմնադրութենէն մինչեւ ցարժ 1891 թեկաւ 31 ի դէպ մահու եւ
ի կենդանութեան, պատմութեան զարգացումն աւելի քան 184,000,000 ֆրանք ։
ԽԱՐԻՍԻՆ ընկերութիւնը իւր հաստատութենէն մինչեւ ցարժ ապահովութեան
կենաց ճիւղին պատկանած ըլլալով առանց հրդեհի եւ ծովային ճիւղերն Աշակերտ
իւր պատկանելի զբաղակալն միմիայն այս ճիւղին յատկացուցած է, ընդ հակոդու-
թեամբ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ կայսերական եւ թագաւորական կառավարութեան
ներքին գործոց բաժնի պետ Պարոն Ժան Մուրի ։

Ընդհանուր Գործադիր
համայն Թուրքիոյ եւ Պառլամենտի
Պ. Լ. ՊՈՆՏԻ
Ընկերութեան կեդրոնատեղին է Թիւրքիոյ հրապարակը Մայքի տան վերի յարկ

ԲՈՒԼԻ ԱՆԻՍՈՆԻ ՊԱԼԱՍՏ

Ընդհանուր հաշիւ, հաշիւներ, քառասունչափեր, քառասունչափեր

Կեդրոնատեղին է ԼԵՄՈՒՆՏ ԳԱՐՈՒԱՆԱ, ԱՆԻՍՈՆԻ ԸՆԴՀԱՆՈՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ։
Վերջնական օգտակարութիւնը լի, կայսրան Ղալաթիա Շիւքի թրամուէյի, թիւ 95 եւ 97, Ղալաթիա

ԹԵՐԹՈՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔ (91)

ԷՄԻԼ ԿԱՊՈՒՌՈ

ԹԻՒ 113 ՄԵՐԱՆ

Հատ երեւութիւն իր կեանքին մէջ բան
մը չէր փոխուած ։ Կիւրապէս միտա մը
չէր կրած ։ Իր չորջր եղած առարկայները
նոյնն էին եւ միեւնոյն երեւոյթ ունէին,
եւ սակայն ցերեկուան զիւերի փոխուե-
լէն աւելի զարմանալի, աւելի սարսփեղանի
յեղաշրջում մը տեղի ունեցած էր ։
Ինչ, վալանդին, այն անթիւ աղջիկը,
զոր առնուով այնքան կը սիրէր, զոր ձեռք
ձգելու համար հարստութիւնը տուեր էր-
վալանդին, այն կինը զոր եւս քան զեւս
սիրած էր ցորալի ի միտքին սարքէին,
այն բոս կեանքի անմահ ամուսնիւր
զինքն կը խաբէ եղեր ։
Նա . . . իր զուական մայրը . . .
զինքն կը խաբէ եղեր . . .
Մանաւանդ այս վերջին մտածումը
զգուշանք պատճառելու չափ կը զայրա-
ցներ զինքը ։

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԵՒ ՊԱՀԱՏԵՂԻ ԿԱՐԱՍԵԱՑ

Հիմն Ուն Զեւար

ԷՅԺԵՆ ՌԱԲԱՐՈՌ ՊԵՅԻ

Բեր, Սալա-Ալ-Տ, Թիւ 21, Լ Ղալաթիա Մայքի տան, Կեդրոնատեղի, Թիւ 95 եւ 97, Ղալաթիա

Եթէ անուրդով կամ փոխարարձ հաճութեամբ ծախու առարկա մը ունիք
Եթէ կ'ուզէք ձեռքէ ինչպէս բան մը գնել
Եթէ ծախու առարկային վրայ առաջուրէն մաս մը դրամ կ'ուզէք առնել
Եթէ կ'ուզէք առաջով տեղ մը թողուլ կարասի, անուր, բիստ, պիտիկ, կոսք, ապրանք եւ այլն
Եթէ տեղ մը զիւրիկը ու մաքսէ հանելիք ապրանք ունիք
Եթէ կ'ուզէք անշարժ կալուածներ ծախել կամ գնել
Եթէ կ'ուզէք վարձու տալ ձեր տունը կամ սենեակները
Եթէ կ'ուզէք առնալ մը կամ սենեակ մը վարձել
Եթէ կ'ուզէք շահաւոր կերպով բանեցնել ձեր անշարժ կալուածները
Եթէ կ'ուզէք ապահովագրել ձեր կալուածները կամ կարասիները լաւ պայմաններով

Վաճառատան կանոնադրութիւնը ուղղակի կը տրուի ձեր հարց
ՍԵՆԻ ԿԻՐԱՅԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՃՈՒՐԴ

ԼԱ ՍՈՍԻԵՏԵ ՄԻԻԹԻԻԵԼ ՖՐԱՆՍԵԶ

LA SOCIÉTÉ MUTUELLE FRANÇAISE

Աղանդագրութիւն Բիւրոյն ընկերութեան վաճառատնութեան Գործադիր

Հաստատեալ Գաղղիոյ Հանրապետութեան 1868 Յունվար 22 Տրամադրոյն համաձայն

ԿԸ ԳՈՐԾԻ ԸՆԴ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՐԱՆՈՑ ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ընկերութեան կ'ընդունուի ինչպէս որ ԵՅԺԵՆ ՌԱԲԱՐՈՌ ՊԵՅԻ
Ամէն ոք զիտէ ինչպիսիք կարեւորութիւնը, բայց չատ անգամ չունե-
նալով մեր ինչպիսիք եւ աւելցուցած ստանկներն ընդունող յատուկ հաստատու-
թիւններ կը կորսնցնեն զբաղակալն մը կազմակու առիթն եւ հազար ու մէկ
պատճառներ գտնելով մեր ինչպիսիք ստանկներն յուսովս կը վատենեն ։
Փոքր գումարներով զբաղակալն մը կազմակու առիթն եւ գրեթէ անկա-
րելի է, եթէ այսպիսի ընկերութեան մը հետ մասնաւոր կապակցութիւն մը չու-
նենանք ։
Անաւարկ «Լա Միւթիւր Գործադիր» ընկերութիւնն որուն փոքր գումարներ,
այսինքն ամիսը հինգ տար եւ այլն վճարելով, ապագային մեր ձեռքը կ'ունե-
նանք համեստ զբաղակալն մը ։
Մանրամասն տեղեկութեանց եւ բաժանորդագրուելու համար զիմէ առ Պ. Է. Բ.
ԿԼԱՎԵՐԻՆ, ընկերութեան Արեւելքի ընդ. Տնօրէն, Ղալաթիա, Թիւրքիա խան 35
Մառթիւ ։ Միւրոնք կը պարտին երաշխաւորութեան գումար մը յանձնել եւ
կամ երաշխաւորութիւն ցոյց տալ ։
Գաւառներու համար գործակալութիւն ստանձնել ուղղութիւն պարտին զիմէ
վերադիւրեալ հասցէին ։

ԼԵՔՈՆՈՄԻ ԷՆԹԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ

L'ECONOMIE INTERNATIONALE

ԽՆՏՈՂՈՒԹԻՒՆ, ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ, ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ

Աղանդագրութիւն Բիւրոյն ընկերութեան վաճառատնութեան Գործադիր

Հաստատեալ Գաղղիոյ Հանրապետութեան 1868 Յունվար 22 Տրամադրոյն համաձայն

ԿԸ ԳՈՐԾԻ ԸՆԴ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ԳԱՐԱՆՈՑ ՏԵՐՈՒԹԵԱՆ

Ամէն ոք զիտէ ինչպիսիք կարեւորութիւնը, բայց չատ անգամ չունե-
նալով մեր ինչպիսիք եւ աւելցուցած ստանկներն ընդունող յատուկ հաստատու-
թիւններ կը կորսնցնեն զբաղակալն մը կազմակու առիթն եւ հազար ու մէկ
պատճառներ գտնելով մեր ինչպիսիք ստանկներն յուսովս կը վատենեն ։
Փոքր գումարներով զբաղակալն մը կազմակու առիթն եւ գրեթէ անկա-
րելի է, եթէ այսպիսի ընկերութեան մը հետ մասնաւոր կապակցութիւն մը չու-
նենանք ։
Անաւարկ «ԼԵՔՈՆՈՄԻ ԷՆԹԵՐՆԱՍԻՈՆԱԼ» ընկերութիւնն որուն փոքր գումար-
ներ, այսինքն ամիսը հինգ տար եւ այլն վճարելով, ապագային մեր ձեռքը
կ'ունենանք համեստ զբաղակալն մը ։
ԱՌԻԹԻՆ ՕԳՏՈՒԹԻՒՆԻՔ

Աւելի մանրամասն տեղեկութիւն ուղղութիւն կապակցութեան
կը կ'աւելցուի զիմէ ի Սիւրբէճի, Հանրապետութեան պարտուած զինացը,
Կիւրապէս խան 35-27, ընդհանուր տնօրէն Բ. ՇԷՀԻՐԼԵԱՆԻ կամ ընդ-
հանուր քննիչ ԱՆԻՔՏՈՒՆ ԱՃՈՒՐԴ

Սակայն Պ. Յովսէփ այս վատու-
թիւնը թէ տեղեւ Բարկութեան կրակ
չուտով ցամաքացի իր արցունքները եւ
լրէմիտութեամբ ալլալած կանգնե-
ցած հաստատագրէ որոշելով իր երջան-
կութեան կործանումը ստղծի նստեցին ։
Բայց կը հասկնար որ միմիայն աղա-
մանքներուն չղուտելով բաւական զորա-
ւոր ապացոյց մը չէր որ կարենար իր
բարկութեան զորութիւնը ի գործ դնել ։
Բարեբաղդաբար կրնար ուրիշ ապա-
ցոյցներ ալ ձեռք բերել զիւրա ։
Ուստի իր սենեկագանը կանչեց եւ
հրամայեց անոր որ տուն ելած բոլոր
նամակները միմիայն իրեն յանձնէ, իրեն
որ տէրն էր ։
Ետոյ իր թղթակցը եղող ԱՆԻՔՏՈՒՆ
միջի նոտարի մը մանրամասն հետազո-
ր մը քաշեց, որով Լափոն ընտանեացը,
եւ մասնաւորաբար Ռաուլի վրայօք ճիշդ
տեղեկութիւններ կը հաղորդէր ։
Վերջապէս անտարազիր նամակին
խորհուրդին համաձայն, ոստիկանութեան
պաշտօնատունը գնաց, յուսալով որ
Դաւիթանի մէջ կենսապարտութիւնը կը զըտ-
նէ հոն ։
Բայց չատեւ համար բարեբաղդու-
թիւն մըն է որ ոստիկանութիւնը գե-
րեզմանի նման գաղտնապահ է իր գաղտ-
նիքները միմիայն ինքզինքն կը պահէ,
ինչպէս ազան էր գտնած ։ Դատարանի
հրաման մը հարկ է խօսեցնելու համար այն
սոսկալի կանաչ խաւարատները, զորս
արկղաւորի մը նման կը պահուած սենեկի
մը խորը կը պահէ ։
Գաղափարաւորութեամբ հարցոցին Պ.
Յովսէփ թէ ինչ պատճառ ունէր Քրան-
սացի քաղաքացւոյ մը անցեալը հաւը-
նալու ։ Եւ որովհետեւ չէր կրնար իր
պատճառները յառաջ բերել, խորհուրդ
տուն իրեն որ ընդհանուր դատաւարին
զիմէ ։
Այս խորհուրդը չէր կրնար ընդունիլ ։
Երգուած էր որ իր գործադրութեան գաղա-
նըք իրենց երեքին մէջ պիտի մնար ։
Մահացու կերպիւ թշուառեալ ըլլալով
միակ զատաւոր եւ միակ զահիճ ինք
կ'ուզէր ըլլալ ։
Մեկնած ժամանակէն աւելի բարկա-
ցած տուն վերադարձաւ, եւ ի պատաս-
խար իր հետազոյն ՍԵՆԻՔԻՆ քաշ-
ուած հետազոյն մը գտաւ ։
«Լափոն ընտանիքը, կ'ըսէին իրեն»
ինչպէս որ ըսեր էին Պ. ՎԵՐԻՔԻՆ, վեր-
ջին աստիճան խեղճութեան մէջ է եւ
պարտն Ռաուլը ոչ ոք կը ճանչնայ ։ Տի-
կին Լափոն միայն աղջիկ զաւակներ ծը-
նաւ, եւն . . . »

Բոլոր անոնք, որք կ'ուզեն ձաւարի
եւ Ձիւնա ճամբար թէյ խմել, պէտք է
զիմէն Կ. Պոլիս, Պահլէ-գաբու, Ճէլալ
պէյ խանի կից թիւ 10 ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ Եւ
ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ վաճառատունը, որու
զանազան տեսակ թէյերը թէ՛ տեսակի
ազնուութեան, թէ՛ ճաշակի եւ հոտի ա-
նուշտեան եւ թէ՛ զինքնու աճանու-
թեան կողմանէ անհամեմատելի են ։
Յիշեալ վաճառատան թէյերը Թուր-
քիոյ բոլոր թէյաւաճառաց թով կը զըտ-
նուին ի վերեւ գրուած մարքայով, որու
կեղծերը եւս ըլլալով պէտք է զգու-
շանալ ։

ՌԵԿՈՒԼԱՐ ՖԵՐՄԱ-ԳԼԱՍ ՄԻՄԵՐՈՍ

ՌԱՍԵՆԱԿԱՐԳ ԵՐԵՎԱՆԻՆԻՐՈՒ ԵՐԵՎԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ, ԱՆԻՔՏՈՒՆ Եւ ՆԵՔԵՐԵԱՆ Ա.
ԵՆԵՐԵՎԻ ԶԱՎԱՆԳԻՆԵՐԸ, Պոլիս, Սե-
ւոյ Լ Դանաթ ։
Պահլէ-գաբու, Բէյպէ-գաբու Եւ
նորն աստ հասան ։

ՀՈՒՆՏԱՍԻ ՆԱԽԱՅԻՆ ԱՐՔԱՅ. ԸՆԿ.
Կէսմալայ Կանաչ-Երեւել Արեւելք-
Պոլիս, Սեւոյ Լ Դանաթ ։
Պահլէ-գաբու, Բէյպէ-գաբու Եւ
նորն աստ հասան ։
Սալ Ռաւլը աստ հասան ։
Կէսմալայ Կանաչ-Երեւել Արեւելք-
Պոլիս, Սեւոյ Լ Դանաթ ։
Պահլէ-գաբու, Բէյպէ-գաբու Եւ
նորն աստ հասան ։
Քոնստանտնուպոլս համար պարտին զի-
մէ առ ՖԱՐՈՒՆ, ՄԱՆԿՈՒ ԵՒ ԸՆԿ
Գործադիր

ՏՈՒԹՈՐ ՃԷԼԱԼԵԱՆ

Մասնաւոր ծննդական գործարաննե-
րու եւ զաղղական հիւանդութեանց ։
Ղալաթիա, Կամուրջին գլուխը Թիւ 5

ԿԱՐԵՆՈՐ ԱՋԴ

Ստորագրելու պատիւ ունի ծանու-
ցանել իր բազմաթիւ յաճախորդներուն որ
այս անգամ ուղղակի Եւրոպայէն բերել
տուած է արանց, կանանց եւ տղայոց հա-
մար ամէն տեսակ ընտիր կոշիկներ ամառու
ուսնի թէ՛ ձմեռուսնի, աճան եւ զիմաց-
կուն ։ Հարկ չկայ Բերա երթալ եւ աւելի
զին վճարել. անգամ մը այցելեցէք մեր
մթերանոցը եւ պիտի համոզուիք ։ Ուրիշ
առիթ տեղեւ աւելի մեր մթերանոցին մէջ
պիտի գտնէք տակի աճան եւ զիմացկուն
խաւթներու ու կոշիկներ. եւ զայս պատ-
րաստ եմ ապացուցանելու իմ ազնիւ յա-
ճախորդներուն ։
Կեդրոնատեղին է Սեւոյ Լ Դանաթ
ճիշդ զիմացը, Արեւելքի մթերանոցը,
թիւ 59 ։

ՅՈՒՎԵԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Այս յայտնութիւնը կը նմանէր այն
Վոքի վերջին կաթիլին, որով բաժակը կը
զեղուի ։ Սեւոյ Լ Դանաթը մտածեց թէ այժմ
կրնար իր կնոջ նաւակութեան խորու-
թիւնը չափել ։ Ինքն այս գործին մէջ անակ
նստելով լարակցութիւն մը կը տեսնէր,
որ նոյն իսկ ոճիւր մը աւելի աճելի էր ։
— Թշուառակա՛նը, գոչեց՝ ցաւէն եւ
կատաղութեան խնթիւցած, թշուառա-
կա՛նը ։ Իր սիրահարը աւելի տղաւորեա-
տեսնելու, զայն բնու աչքէն չհեռացնե-
լու համար զինքը ինձ ներկայացուց իր
եղբորորդի մը, որ երբեք գոյութիւն չէ
ունեցած ։ Անըմբռնելի կատաղութեամբ զին-
քը տուեա ընդունեց եւ ամուսնական
յարկին տակ իմ եւ զաւակացու մէջտեղ
նստեցուց զայն ։ Եւ եւ իր անմիտ եւ
պատուաւոր մարդ, իր զիւրահաւան եւ
վտանգ ամուսին, այն տղան կը սիրէի.
անոր ձեռքը կը սեղմէի, իրեն ստակ փոխ
կուտայի . . .

(Երանանքի)